

Középkori nomádok – korai magyarok

Zimonyi István

A magyarság kialakulásának döntő szakasza az 5–9. századra esik, amikor elődeink török nyelvű népek által alapított birodalmak mintáit követve, zömében török nyelvű népek között hozták létre törzsszövetségüket. A török nyelvű besenyők és kunok a honfoglalás után is jelentős szerepet játszottak a Magyar Királyság életében. A korai magyar történet megírásában tehát döntő jelentősége van a kelet-európai nomád népek megismerésének. Ezért kezdeményeztünk egy olyan kutatási irányt, amely Kelet-Európa mongol kor előtti történetének új feldolgozását tűzte ki célul.

Az 5–13. századi Kelet-Európa történeti forrásainak a feldolgozása elkezdődött. A nyugati források terén ki kell emelnünk Szádeczky-Kardoss Samu avar forrásgyűjteményét, valamint a türkökre vonatkozó görög és latin szövegek Farkas Csaba által elkészített fordítását és kommentálását. A muszlim források kiadása terén a Kmoskó hagyaték feldolgozása folyamatban van. Az orosz Régmúlt Idők Krónikájának (*Повесть временных лет* – PVL) történeti kommentárokkal ellátott magyar fordítása szintén hamarosan készül.

Az alapvető források összegyűjtése után szükséges lesz egy új Kelet-Európa-történet megírása, melyet két nagy blokkban látunk megvalósíthatónak: hunok, bulgárok, avarok, kazárok (5–10. század); besenyők, volgai bulgárok, kunok (10–13. század).

Kereskedelem Kelet-Európában a 8–10. században

Polgár Szabolcs

Kelet-Európa elsősorban prémkereskedelme miatt ősidők óta részt vett az interkontinentális távolsági kereskedelemben. A 8. század közepétől kezdve ennek a kelet-európai kereskedelemnek egy a korábbinál is élénkebb korszaka kezdődött, amelynek több kiváltó vagy ösztönző oka is volt: leginkább a ruszok megjelenése és bekapcsolódása a prémkereskedelemben az északi erdőzónában, valamint az iszlám világ kereskedelmi célú érdeklődése a Volga-vidék és a Kaukázustól északra fekvő területek áruira. Az élénk kapcsolatokat jelzi az ezüst tömeges bevitele Kelet-Európába, valamint számos korabeli feljegyzés, amelyek nemcsak a kereskedőkről és a kereskedelemről szólnak, hanem a kelet-

európai népekről és országokról is, a korábbi időkhöz képest bőséges és értékes adatokat őrizve meg erről a területről. Előadásomban ennek a 8–10. századi kereskedelmi aktivitásnak Kelet-Európára tett hatásairól kívánok beszélni: 1. kulturális, civilizációs (vallási) hatás; 2. a kazár birodalom, a volgai bulgárok és a Rusz szerepe a kereskedelemben; 3. a honfoglaló magyarok és a kelet-európai kereskedelem.

A magyarság és Kelet-Európa a 10. században

Balogh László

A 9–10. századi magyar történelem ismerete számos új írott forrással gazdagodott az utóbbi évtizedekben. Az újonnan előkerült szöveghelyek között azonban nem egyforma mértékben képviselték magukat a muszlim, a latin, a szláv vagy éppen a bizánci források. Míg a muszlim források terén számos addig ismeretlen, illetve a magyarsággal kapcsolatba nem hozott forrásrészlet került be a tudományos köztudatba, addig például a bizánci források tekintetében látszólag alig történt gyarapodás. Ennek oka abban keresendő, hogy a bizantinológia máig legkiválóbb magyar kutatója, Moravcsik Gyula egyedülálló – mind a feldolgozott anyag mennyisége, mind a feldolgozás minősége tekintetében lenyűgöző – anyaggyűjtése után valóban alig volt remény a forrásbázis növelésére. Az új források csekély volta azonban nem jelenti azok teljes hiányát. Előadásomban arra teszek kísérletet, hogy áttekintsem azokat a bizánci forrásokban található szöveghelyeket, amelyeket az elmúlt néhány évtizedben a kutatók sikerrel kapcsoltak a magyarság 9–10. történelméhez. Ezen forráshelyek számos új értelmezési lehetőséget nyújtanak a korszak magyar–bizánci kapcsolatainak, illetve tág értelemben Kelet-Európa történelmének pontosabb megértéséhez.

A kunok története a mongol hódításig

Kovács Szilvia

A források tanúsága alapján a kunok 1055-ben jelentek meg a Volgától nyugatra. Európai térhódításuk a velük kapcsolatba kerülő szomszédos hatalmak írott kútfőinek és a régészeti leleteknek köszönhetően jól nyomon követhető: a délorosz steppe elfoglalása után hamarosan

megjelentek a Bizánci Birodalom, majd a Magyar Királyság szomszédságában is. A 12. század elejére az Irtistól az Al-Dunáig terjedő steppe meghatározó hatalmává váltak. Ezt a szerepüket a tatárjárásig megőrizték, annak ellenére is, hogy nem hoztak létre birodalmat. Mivel belső írott források nem maradtak fent történelmükről, azt a velük kapcsolatba került hatalmak (rusz fejedelemségek, Bizánci Birodalom, Magyar Királyság) és népek (bolgárok, grúzok, örmények, alánok) forrásaiból rekonstruálhatjuk. Ezekből pedig a harcok mellett békés kapcsolatokról, házasságkötésekről és kereskedelemről is értesülünk.

Előadásom a kunok történetét tárgyalja ezeken a kapcsolatokon keresztül a mongol hódításig. Történetük a magyar olvasó számára egyrészt azért érdekes, mert a vizsgált időszakban a honfoglaló magyarsághoz hasonlóan nomád életmódot folytattak, másrészt pedig a 13. században egy nagyobb csoportjuk a Magyar Királyság területére betelepelve asszimilálódott, és az ország történetének részévé vált.